

"folkligt förankrade beslutsprocesser" (s. 11), alltså en form av majoritetsstyrre. Men i Eva Blombergs läsvärda kapitel om den statliga jämställdhetspolitikens framväxt i de båda länderna sägs instiftandet av jämställdhetslagar vara "ett led i samhällenas demokratisering" (s. 327). Det resonemanget bygger på att demokrati (även) ses som en uppsättning individuella rättigheter, exempelvis att slippa diskrimineras. Demokratibegreppets olika innebörder och föränderliga gränser hade nog därför kunnat problematiseras på ett sätt som nu inte riktigt sker i antologin. Det stora undantaget är Elmgren, som i ett av bokens bästa bidrag visar hur 1930-talets Finland präglades av konflikter mellan de som såg demokratin som ett styrelsekick (där yttrandefriheten kunde inskränkas för att "skydda demokratin") och de som såg demokratin som en uppsättning okränkbara rättigheter.

Och hur många kan exkluderas från *demos* (väljarna, "folket") för att en stat ska fortsätta vara demokratisk? I Finland berövades många temporärt sin rösträtt efter inbördeskriget 1918. Var Finland en demokrati då? Under flera decennier efter den "allmänna rösträttens" införande fanns det, i båda länderna, begränsningar av rösträtten exempelvis för människor som åtnjöt fattigvårdsunderstöd eller som dömts för brott. Hur många sådana begränsningar, som nämns kortfattat i några bidrag, kan en demokrati ha?

Sådana frågor måste ständigt ställas när vi diskuterar demokratin villkor, och *Demokratins drivkrafter* kan förhoppningsvis bli en utgångspunkt för fortsatta samtal om ämnet. Men i det samtalet bör, det är åtminstone min förhoppning, också de många människornas kollektiva aktörskap och organisering lyftas fram som en drivkraft. För trots att ekonomiska och geopolitiska strukturer är nog så viktiga att undersöka, så är det ytterst människor som gör demokratin: kräver den, upprättar den, försvarar den och kämpar om dess gränser och innehåll.

Lunds universitet

MARTIN ERICSSON

Henrik Arnstad, *Hatade demokrati: De inkluderande rörelsernas ideologi och historia*. (Stockholm: Norstedts 2018). 351 s.

Om Benedetto Croce anmärkte att all historia är samtidshistorisk är Henrik Arnstads bok *Hatade demokrati: De inkluderande rörelsernas ideologi och historia* ett exempel *par excellence* på hur samtiden söker bekräftelse i det förflutna. Men för att vara så starkt präglad av sin egen samtid är samtidshistorien, med sjunkande valdeltagande och skepsis gentemot demokratin, förvånansvärt frånvarande.

I sin långa historiska exposé lyckas Arnstad hedervärt med att undvika den redan upptrampade eurocentriska stigen som börjar i Aten, och visar i stället hur demokratins utvecklingsväg har gått från öst till väst. Men de cirka 40 000 åren som boken behandlar plöjs ganska raskt igenom baserat på ett mycket begränsat källmaterial, där *Nationalencyklopedin* till synes är en flitig referens för allt från triem till ryska revolutionen. Arnstad lyckas även med konststycket att referera till Hannah Arendt utan att referera till Hannah Arendt; det vill säga i stället för att grunda sig i Arendts egen text hänvisar noten till vad en annan forskare hävdar att Arendt hävdade – detta är ett återkommande förfaringssätt.

Men om vi återgår till demokratin. ”Den centrala ideologiska idén inom demokrati är *inkludering*” (s. 31), skriver Arnstad, som inte begränsar demokratin till en fråga om majoritetsstyre. Med det sagt anses val inte vara ovidkommande eftersom inkludering i demokratin förutsätter rätten att få vara medbestämmande vid beslut, att vara inkluderad. Det finns tydliga spår av Jürgen Habermas diskursiva demokrati med betoning på dialog. Men huruvida Arnstads drag att definiera demokratin som ideologi fungerar kan diskuteras, särskilt följande citat reser vissa frågetecken (s. 24):

Demokratisk ideologi – som alla politiska ideologier – strävar efter makt. Det innebär att ideologier strider mot konkurrerande ideologier; motsatta världsåskådningar bekämpar varandra. Därmed är det ingen paradox att demokrati (inkluderingens ideologi) strider mot antidemokrati (exkluderande rörelser).

I strävan efter makt och i konkurrens med andra ideologier bör vi fråga oss om den demokratiska ideologin kan – eller *ska* – gå ut i erövringskrig för att sprida demokratin till de anti-demokrater som bebor vår värld. Om svaret är ja förklarar det varför Arnstad har en tvetydig inställning till imperier och imperialism. Imperium har, som Arnstad anmärker, negativa konnotationer och ställs i ”motsats till begreppen *frihet, självständighet* och i förlängningen *demokrati*. Men stämmer det med verklighetens mångfald av imperier?” (s. 74) Svaret ges kort av den konservative historikern Simon Hornblower, som berättar hur länken mellan ”demokrati och imperialism är obekvämt men omöjlig att förneka” (s. 75). Någon närmare förklaring? Några exempel? Nej. *Case closed*. Således kan ”den vite mannens börda” närmast ses som en godhjärtad idé, där felet inte låg i imperialismen som företeelse utan snarare i att löftet om att civilisera och inkludera vildarna i demokratin inte infriades.

Komplexiteten i demokratin (idé)historia får ge vika för Arnstads för-
enklingar, särskilt i förhållande till orsakerna bakom dagens demokratiska
kris liksom vad denna kris består i – här hade exempelvis de svenska de-

mokratiutredningarna, som Arnstad inte tycks känna till, kunnat bidra till analysen. Bokens inledning, med en beskrivning av hur dagens Kina hissar anti-demokratins flagga, fast förankrad i en stark ekonomisk tillväxt, och lockar kapital runt om i världen som drömmer om att inte behöva tyglas av demokratin, förbiser Arnstad i stället till fördel för en förenklad historia om antirasism vs. rasism, där rasismen ses som demokratins antites – en av dess ”centrala fiender” (s. 195) – eftersom den utgår från *exkludering* i motsats till demokratins *inkludering*. Rasismen framställs som demokratins främsta hot därför att vi alla oavsett politisk färg – utom möjligtvis brun förstås – förväntas kunna enas emot den. Således får andra möjliga förklaringar bakom demokratins kris, exempelvis (socio)ekonomiska, spela en perifer roll, och i samma strävan efter enhet rensas även radikalare element bort ur historien: Martin Luther King Jr och medborgarrättsrörelsen men inte Malcolm X och Svarta Pantrarna. Likaså koloniserar det förflutna med samtidspolitiserade anakronismer, såsom när Arnstad skriver att amerikanska antirasister under det amerikanska inbördeskriget betraktades som ”naiva godhetsapostlar”, eller när Bartolomé de las Casas framställs som historiens förste ”antirasistiske aktivist” som vann ryktbarhet.

När Arnstad i sin avslutning frågar sig vart dagens Bartolomé de las Casas finns tydliggörs bokens historiedidaktiska funktion. Dagens antirasistiska demokrater presenteras här med en släktrönika och handbok i vilken de kan finna fredliga förebilder och föregångare bland det förflutnas ”antirasistiska aktivister”. Inför hatet och hotet mot demokratin ges en teleologisk berättelse om demokratin som reduceras till en simpel saga mellan goda demokrater och onda anti-demokrater, där – som i de flesta sagor – de goda alltid segrar i slutändan. Trots det är Arnstads budskap att vi inte får bli för bekväma med demokratin, att den faktiskt måste försvaras. Och frågan om demokratin och dess framtid är i allra högsta grad relevant, men den förtjänar ett bättre (för)svar.

Mittuniversitetet, Sundsvall

CHRISTIAN GERDOV

Martin Dackling, *Istället för äktenskap: Att driva jordbruk tillsammans med syskon i 1900-talets Sverige* (Lund: Nordic Academic Press 2018). 264 s.

I Colin Nutleys filmer om Änglagård möter vi de ogifta bröderna Gottfrid och Ivar som bor och driver ett jordbruk tillsammans. De är visserligen upp-diktade rollfigurer, men de uppfattas som trovärdiga. Det finns många exempel på dokumentationer från 1900-talet om syskon som bor tillsammans,